

Værkstedundervisning Kunst og Formgivning

Dronningekæde

Corna Jette Sørensen

Indhold

Hvad har de gang i ?.....	3
Fagets indhold og muligheder	3
At sætte mål for undervisningen	5
Hvorfor ikke bare lave een type mål?	6
Sproglige mål	6
Faglige mål.....	7
Praktisk – manuelle mål	8
Sociale mål.....	8
Hvordan skabe sig overblik ?	9
Emne, aktiviteter, materialer og organisationsformer	10
Derewiankas didaktiske model.....	12
Sneglens 1. område – sprog som ledsagelse til handling.....	13
Arbejdet sættes i gang - føraktivitet	13
Eleverne som aktive observatører - underaktivitet	14
Eleverne som lærlinge – efteraktivitet.....	14
Sneglens 2. Område – sprog som rekonstruktion af handling	16
Eleverne rekonstruerer processen – underaktivitet.....	16
Fra fælles til individuel konstruktion – efteraktivitet	18
Sneglens 3. område – dekonstruktion	19
En gul, en grøn eller en rød - underaktivitet	20
Er gul bedre end grøn, eller er rød bedst – og til hvad - efteraktivitet	21
Sneglens 4. område – fælles konstruktion	22
Hvad skal med? - føraktivitet.....	23
Tid til eftertanke – underaktivitet.....	23
Mine ideer – hvad synes du? – efteraktivitet.....	24
Sneglens 5. område – konstruktion	25
Var det virkelig umagen værd?.....	26
Hvorfor al den opmærksomhed på sprog?	27
Litteratur	28

Hvad har de gang i ?

- Hey Mette, stik mig lige den blå!
- Jamen, den venter Almira også på, men man kan også godt bruge den røde.
- Nej, for jeg skal jo til at lave den der, du ved, der skal stoppes ned i den anden.

Hvad pigerne foretager sig er umuligt at gætte. Selv har de helt styr på, hvad den anden mener, og det fungerer i og for sig ganske udmærket, men kun fordi de er i samme rum, og fordi de taler med en, der har samme viden om koderne ”den blå”, ”den røde”, ”den der, du ved nok” og ”den anden,” der skal ”stoppes” ned i noget.

Situationen udspiller sig i værkstedet ”Kunst og Formgivning” på UngAuc i Enggaardsgade, hvor Charlotte Sand underviser et hold elever med vidt forskellige forudsætninger. Nogle har dansk som førstesprog, for andre er dansk et andetsprog, som de netop er i gang med at udvikle, men fælles for dem er, at værktøjer og teknikker i Charlottes fag er ”den røde”, ”den blå”, ”den der, du ved nok” og ”den anden.”

Fagets indhold og muligheder

Elevgruppen på UngAuc er som på andre uddannelsesinstitutioner meget sammensat, men udfordringerne i forbindelse med at differentiere undervisningen stiller ekstra høje krav til lærerne, da eleverne, som er mellem 15 og 25 år, bl.a. er kendetegnet ved enten at være sent ankomne tosprogede unge, som i løbet af forholdsvis kort tid skal tilegne sig kompetencer, der gør dem i stand til at indgå i en ungdomsuddannelse, eller at være elever, der har været indskrevet i grundskolen og af forskellige årsager ikke har fået tilstrækkeligt udbytte af dette, men nu får mulighed for at styrke deres faglige, personlige og sociale kompetencer og potentialer på UngAuc.

Områdefagene (værkstedsfag) på skolen har speciel status, idet der ikke er udarbejdet beskrivelser og mål for dem fra undervisningsministeriet. Det giver utrolig mange muligheder, men også et stort ansvar til underviserne, da de er overladt til selv at identificere fagenes kundskabs- og færdighedsområder, opstille slutmål og sikre kontinuitet og progression i undervisningen.

Nedenstående, som er inspireret og sammenstykket af Fælles Mål for forskellige kreative fag i folkeskolen, skal derfor betragtes som muligheder i faget Kunst og Formgivning.

Faget har (mindst) tre kerneområder:

- design og produkt
- håndværksmæssige arbejdsområder
- det samfundsmæssige og kulturelle indhold

som ideelt skal inddrages i alle forløb.¹

design og produkt	<ul style="list-style-type: none"> • anvende forskellige former for inspirationskilder i designprocesser, fx det nære miljø, ekskursioner, internettet, litteratur og andre kulturers tradition • undersøge og vurdere professionelt udformede produkter • udforme skitser og modeller til brug for arbejdsprocessen, afprøve og eksperimentere med forskellige former, materialer, teknikker og funktionsmuligheder • eksperimentere med materialer og teknikker ud fra egne ideer og erfaringer • dygtiggøre sig inden for arbejdsprocessens delfaser og afprøve forskellige former for bearbejdning og værktøjsanvendelse • overskue, planlægge og gennemføre arbejdsprocessen • beskrive og evaluere designproces og produkt
håndværksmæssige arbejdsområder	<ul style="list-style-type: none"> • bearbejde forskellige typer materialer med relevant værktøj • afprøve og vurdere forskellige materialers muligheder og begrænsninger • betjene værktøj, maskiner og andre teknologiske hjælpemidler sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt • udvikle personlige håndværksmæssige færdigheder • blive i stand til at overskue et arbejdsforløb • anvende og kende korrekte faglige ord og begreber for værktøj, teknikker og materialer.
det samfundsmæssige og kulturelle indhold	<ul style="list-style-type: none"> • iagttage, vurdere og diskutere smykker og andre pyntegenstandes betydning som kommunikationsmiddel, der udtrykker stemninger, signalerer holdninger og normer • opnå indsigt i, hvordan forskellige samfunds beherskelse af håndværk og skabertrang har sat spor i historien og påvirker vores dagligdag og vores fremtid • undersøge naturgivne og kulturelle forhold, der har indflydelse på menneskets udformning, anvendelse og fremstilling af smykker og andre pyntegenstande • undersøge materialers oprindelse, diskutere og vælge materialer ud fra etiske overvejelser om ressourceudnyttelse og bæredygtighed • vælge fremgangsmåder i fremstillingsprocessen, der minimerer miljøbelastningen • fremstille forskellige smykker og andre pyntegenstande med inspiration fra andre kulturer og historiske perioder • præsentere og formidle egne produkter f.eks. gennem udstillinger på eller uden for skolen, ved teaterforestillinger, på hjemmesider eller andet.

¹De med gråt markerede er de områder, der blev arbejdet med i forløbet.

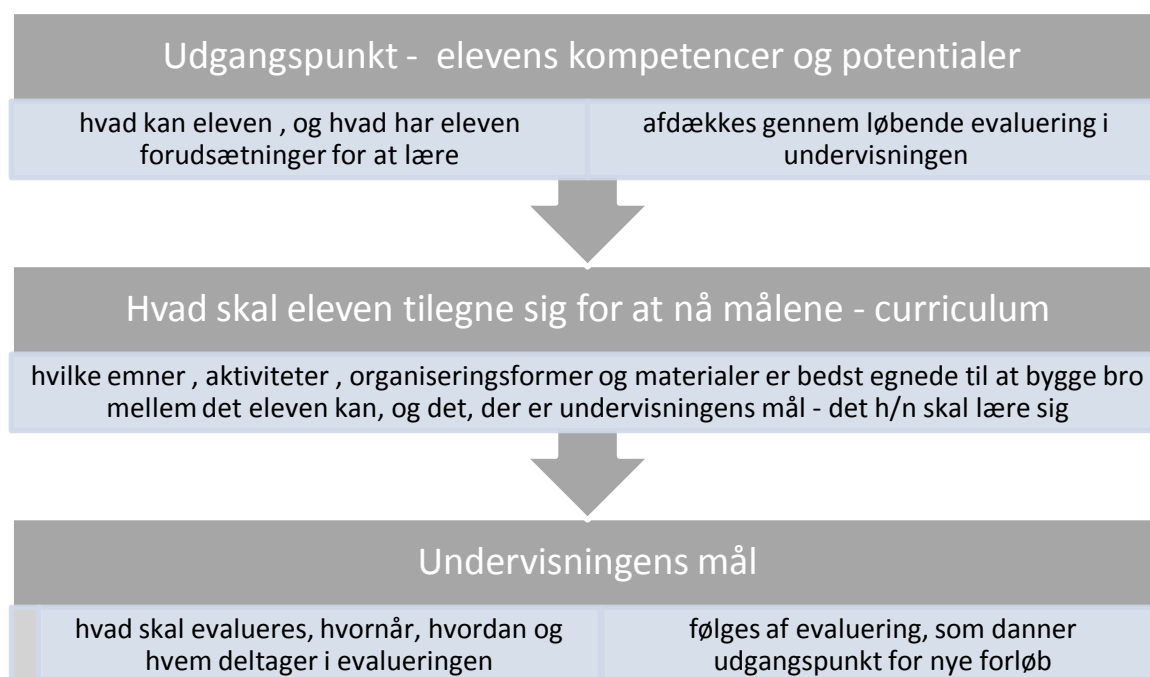
Mulighederne for at arbejde tværfagligt er lette at få øje på, og det er netop i det felt, værkstedsfag og skolefag kan berige hinanden og medvirke til at styrke elevens bestræbelser på at tilegne sig optimale kompetencer indenfor følgende fem målområder:

- faglige mål
- sproglige mål
- praktisk/manuelle mål
- sociale mål
- valgkompetence i forhold til eget liv

At sætte mål for undervisningen

Charlotte er bevidst om, at hendes opgave *ikke* primært er at sørge for, at eleverne får lavet flotte smykker, det er en dejlig sidegevinst, når det lykkes, men undervisningen tjener et andet formål, hvor emnet fungerer som anledning til, gennem de planlagte aktiviteter, at nå de nærmere definerede mål.

Den viden, læreren må sikre sig for at kunne planlægge målrettede forløb kan illustreres med nedenstående figur:

Hvorfor ikke bare lave een type mål?

Da sprog og fag er to sider af samme sag, kan det være vanskeligt at skille dem ad, men i planlægningen af undervisningen er det en nødvendighed, for at sikre sig, at aktiviteter, materialer og organisering giver mulighed for, at der arbejdes målrettet med begge dele. I det følgende vil disse samt praktisk/manuelle og sociale mål, der som før nævnt også skal være fokus på i forbindelse med denne elevgruppe, derfor blive behandlet i særskilte afsnit. Også valgkompetence bør inddrages i ethvert forløb, men da elevgruppen er ny i værkstedet, vægter Charlotte, at opmærksomheden i dette forløb rettes mod værktøj, teknik og proces.

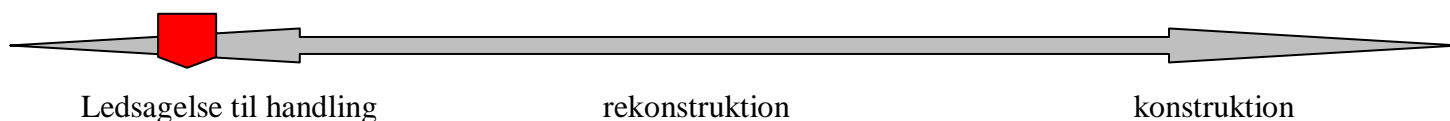
Sproglige mål

Og så er vi tilbage ved samtalen i værkstedet:

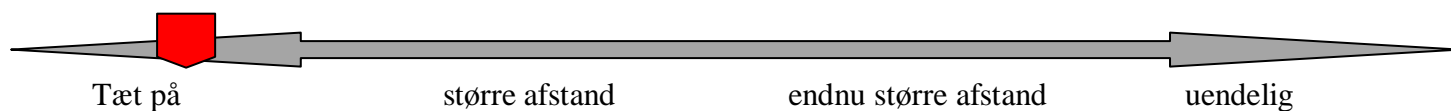
- Hey Mette, stik mig lige den blå!
- Jamen, den venter Almira også på, men man kan også godt bruge den røde.
- Nej, for jeg skal jo til at lave den der, du ved, der skal stoppes ned i den anden.

Der er tale om en måde at bruge sprog på, der er helt kontekstafhængig (kun forståelig i situationen), sproget alene kan ikke bære meddelelsen. En sådan sprogbrugssituationen, kan karakteriseres som sprog som ledsagelse til handling (angivet med røde pile på illustrationen nedenunder.) Samtalen kan placeres på et sproglige kontinuum, som beskriver sproglig kommunikation knyttet til det faglige indhold som en løbende bevægelse mellem fokus på sprogets her-og-nu ”brug”, tæt på en begivenhed og en mere reflekteret/abstrakt brug af sproget uafhængig af begivenheden.

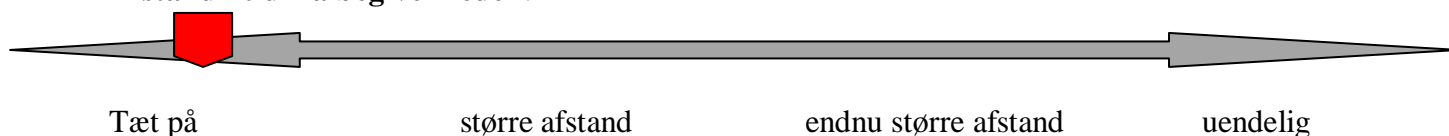
Måde at bruge sprog på:

Afstand i rum mellem samtalepartners partnere:

Afstand i tid fra begivenheden:

Charlotte ved godt, hvad den blå og den røde er, men eleverne vil ikke kunne gå ind i en forretning og bede ekspedienten om en blå eller en rød, ligesom de heller ikke vil kunne arbejde ud fra en instruktion, hvor teknikker, materialer og værktøjer er benævnt med fagudtryk, med mindre, de tilegner sig og trænes i at anvende disse. Det er også vigtigt i undervisningen at skabe illusionen om et rigtigt værksted, hvor eleverne oplever, at arbejdsgangen bliver mere selvstændig og effektiv, når deltagerne taler fagets sprog. Derfor er det et essentielt mål at bygge bro mellem elevernes måder at bruge sprog på og et egentligt fagsprog - at arbejde med sproget, så eleverne bevæger sig i det sproglige kontinuum mellem:

Ved at være opmærksom på elevernes samtale, som viser, at de kan *gøre*, men ikke *formulere* sig fagligt om værktøjer og teknikker, identificeres følgende sproglige mål:

at eleven i forbindelse med talt sprog kan:

1. anvende og forstå korrekt fagligt ordforråd for
 - 1.1. teknik (dronningekæde)
 - 1.2. værktøj (opriglermaskine, dorn, skruestik, løvsav, savklinge, fladtang, skruestik)
 - 1.3. det man gør med værktøjerne
2. beskrive arbejdsprocessen

Faglige mål

De faglige og sproglige mål knytter naturligvis an til hinanden. Der arbejdes med de samme områder, blot med den forskel, at der her er tale om, hvad eleven skal gives mulighed for at tilegne sig *viden om og faglige teoretiske færdigheder i*, f.eks. hvad et givent stykke værktøj er, hvordan det

anvendes, hvad det kan/ikke kan anvendes til, og hvordan det skal behandles. De faglige mål i forløbet er:

at eleven:

1. tilegner sig fremgangsmåden i teknikken ”dronningekæde”
2. kan vælge relevante værktøjer
3. ved hvordan værktøjerne anvendes og behandles
4. kan overskue arbejdsprocessen

Praktisk – manuelle mål

Her handler det om at indkredse, hvad eleven skal kunne lære sig at *gøre*, at eleven kan omsætte sin viden om f.eks. et værktøjs anvendelse eller en teknik til konkret handling, hvilket også kan indebære at arbejde med motoriske mål, da håndværksmæssig præcision ofte kræver god finmotorik og koordinering af at arbejde samtidig med højre-venstrehånd. De praktisk-manuelle mål i forløbet er:

at eleven kan:

1. bearbejde materialet med relevant værktøj
2. betjene værktøj og maskiner sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt
3. udvikle håndværksmæssige færdigheder
 - 3.1. følge en instruktion
 - 3.2. anvende den lærte teknik

Sociale mål

Sociale mål er vidtfavnende, idet de skal lede frem mod, at eleven opnår kompetencer, der gør h/n i stand til at omgås andre på hensigtsmæssig vis i forskellige situationer, herunder pragmatiske kompetencer til at bruge sproget relevant, men de skal også give mulighed for indsigt i egne behov og

måder at lære på og handle selvstændigt og kvalificeret også i situationer, hvor der er konflikt mellem omgivelsernes krav og egne ønsker. At kunne håndtere disse konflikter er en vigtig forudsætning for elevens personlige udviklingsmuligheder.

Da bevidsthed om handlen i sociale relationer naturligvis bedst tilegnes i relationer, opstiller Charlotte følgende sociale mål, der har til formål at styrke samarbejde og læring:

eleven skal kunne lytte til og iagttage andre for at:

1. lære af det, de siger og gør
2. bidrage med egne hypoteser og kunnen
3. spørge uddybende for selv at lære

Hvordan skabe sig overblik ?

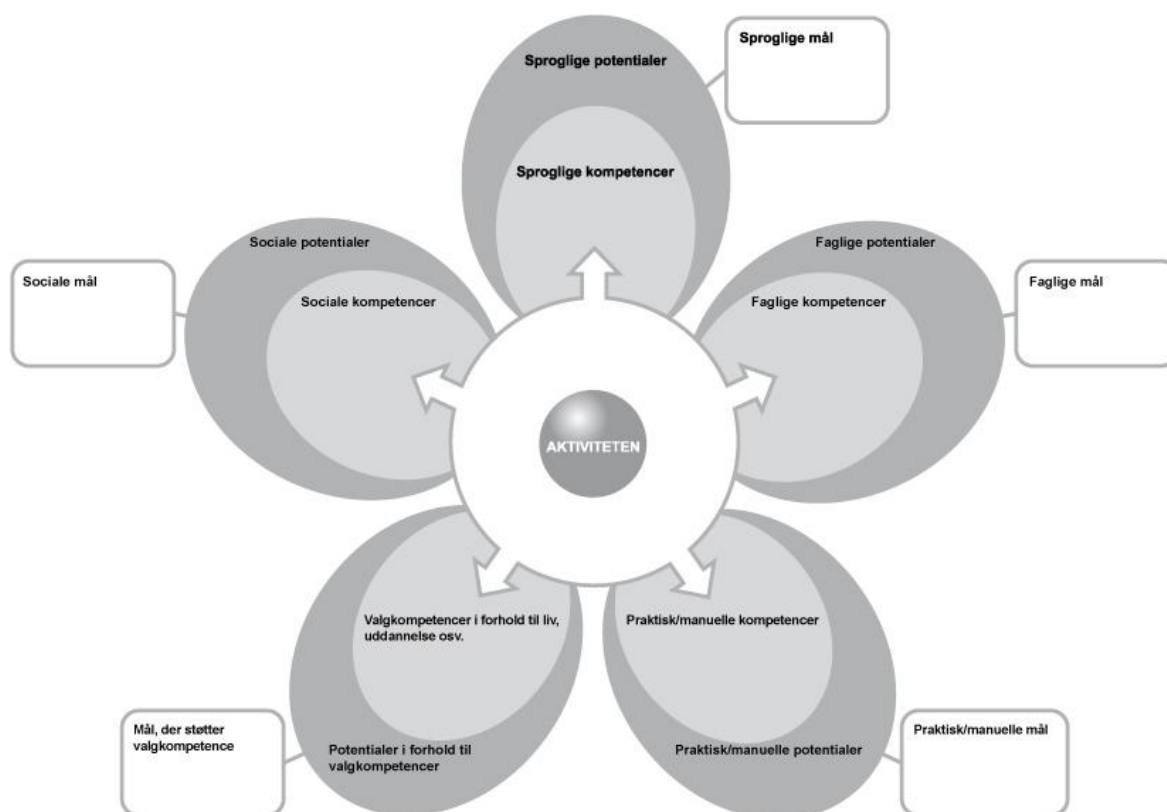
Skal de opstillede mål tjene som styrepinde for undervisningen, er det vigtigt hele tiden at have sig forholdet mellem dem og elevgruppen/eleven for øje, hvilket kan blive en uoverskuelig opgave, hvis målene ikke systematiseres, så de hurtigt kan genopfriskes og undervejs tages frem og anvendes i forbindelse med evaluering.

Charlotte skrev målene på tavlen og talte med eleverne om dem, hvilket fungerede udmærket. Ulempen er, at mål og overblik forsvinder, når tavlen tages i brug til andre ting. Ved at anvende målblomsten² nedenunder gives mulighed for på samme arbejdsblad at indskrive mål på såvel klasse- som individniveau og derved skabe sig et redskab til at få hurtigt overblik.

Blomsten kan fungere udelukkende som lærerens redskab, men kan også med fordel hænges i klassen, så eleverne har mulighed for at genopfriske, hvad de skal have fokus på.

Arbejdes med logbog eller portefolie, kan den enkelte elev indsætte "sit" ark, og krydse af efterhånden som potentialer bliver til kompetencer og på den måde have et konkret overblik over, hvad der er lært og hvad h/n er på vej til at lære. Derved gives eleven et redskab til at evaluere og følge med i egen udvikling.

² For yderligere uddybning og anvendelse af målblomst og eksempel på udfyldelse, se Anne Kærsgaards artikel "Sprog og fag i værkstedet" her i vidensbanken.

Emne, aktiviteter, materialer og organisationsformer

Ud fra de identificerede mål vælger Charlotte undervisningens indhold. Hun ved af erfaring, at dronningekæde er en forholdsvis enkel teknik, der syner af meget og derfor hurtigt giver eleverne en fornemmelse af at kunne fremstille et flot produkt.

Værktøjerne, der skal anvendes til teknikken, er hyppigt anvendte i faget, og der er tale om et passende antal for eleverne at skulle håndtere indenfor målene.

Det er et mål, at eleverne bevæger sig i det sproglige kontinuum ved at være sprogligt opmærksomme på lærerens, kammeraters og eget ordforråd og måder at bruge sprog på. Derfor vægter Charlotte aktiviteter, materialer og organisationsformer, der giver mulighed for dannelse og afprøvelse af sproglige hypoteser gennem interaktion på klassen, i par og i grupper. Samarbejde, dialog og ansvarsoverførsel mellem lærer og elev bliver dermed essentiel i stilladsning og læreprocesser.

Den læringsteoretiske opfattelse af stilladseringsbegrebet, der arbejdes med, bygger på Wray og Lewis³, som opstiller følgende undervisningsprincipper⁴:

- *Aktiveringen, synliggørelsen og opbygningen af forforståelsen er fundamentalt vigtige for, at læreren kan sikre sig, at eleverne er parate til at arbejde med stoffet, og for, at eleverne kan udvikle bevidsthed om, hvad de ved i forvejen, og hvad de skal til at lære.*
- *Undervisningen skal inddrage gruppearbejde, såvel uden lærer som med. Stilladseringen skal altså foregå både med og uden "eksperter."*
- *Undervisningen skal fremstå meningsfuld for eleverne, hvilket forudsætter, at der er etableret en fælles forståelsesramme.*
- *Elevernes viden og bevidsthed om egne læreprocesser skal tilgodeses.*

Der udledes deraf en model for undervisningen, der følger nedenstående fire faser :

Wray & Lewis⁵

- *Demonstration: læreren demonstrerer, hvordan en opgave løses, samtidig med, at hun tænker højt for eleverne.*
- *Fælles aktivitet: læreren tager sig af det sværeste i starten og overdrager opgaven gradvis.*
- *Støttet aktivitet: eleven arbejder alene, men under observation fra læreren*
- *Individuel aktivitet: når eleven er fortrolig med opgaven*

Principperne i Wray og Lewis' model ses også i Derewiankas didaktiske sneglemodel, som har fem faser. Denne model har den fordel, at den synliggør sammenhænge mellem emne, sprogbrug og relationer i undervisningssituationen. Beskrivelsen af forløbet vil derfor, efter en kort gennemgang af modellen, blive sat ind i denne.

³ Laursen (2005), s. 65 ff

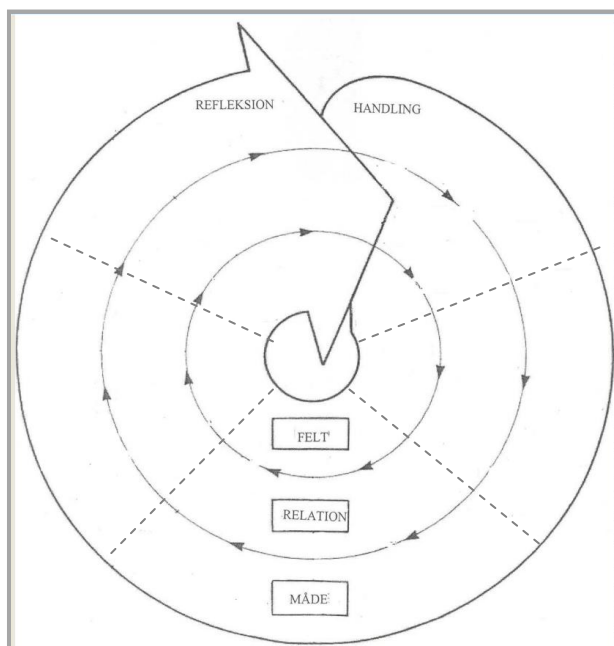
⁴ Ibid

⁵ Ibid i tillempet form

Derewiankas didaktiske model⁶

Sneglen skal læses med uret, og opfattes som pilene i det sproglige kontinuum side 6 bøjet til cirkelformen. Jo længere man bevæger sig rundt i sneglen, jo mere kontekstafhængigt bliver sproget, og jo dybere arbejder eleverne sig samtidig ned i emnet.

Konstruktion

Sprog som ledsagelse
til handling

Fælles konstruktion

Sprog som rekonstruk-
tion af handling

Dekonstruktion

Sprogpædagogiske aktiviteter i form af før-, under- og efteraktiviteter⁷, (sproglige aktiviteter som har til formål at styrke elevens fokus på måder at bruge sprog på. Eleverne arbejder dialogisk og gives derved mulighed for at danne og afprøve sproglige hypoteser i interaktion) optræder indenfor hvert område.⁸ Efteraktivitet i et område vil ofte være føraktivitet i det følgende, fordi undervisningen planlægges som et kontinuerligt forløb, hvor viden og færdigheder bygger på det, eleverne netop har tilegnet sig. Undtagelser kan være, hvis f.eks. der er arbejdet med nøgleord i forbindelse med mundtlig tekstarbejde, og eleverne i et efterfølgende forløb skal anvende dem i et skriftligt referat. I et sådan tilfælde vil skiftet fra mundtlighed til skriftlighed betyde, at referatet fordrer egen føraktivitet.

⁶ Derewianka (2011). Interesserede kan finde sneglemodellen anvendt på et danskforløb i Birgitte Ahrenfeldts artikel "At integrere sprog og fag i et essayforløb i dansk" her i vidensbanken.

⁷ Holm & Lauersen (2005) s. 94 ff

⁸ Områderne er her markeret med stiplede linier (min tilføjelse)

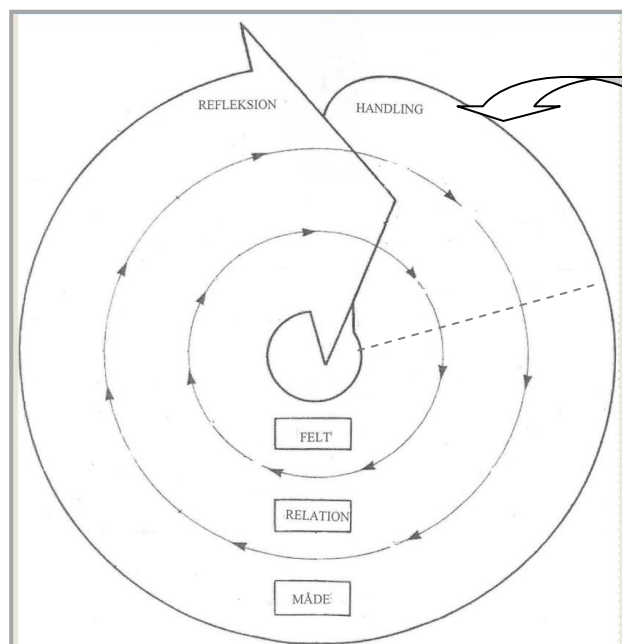
Opdelingen i 1: FELT (emnet, der arbejdes med), 2: RELATION (den positionering eleverne tildeles i undervisningen) og 3: MÅDE (de aktiviteter, der inddrages for at fremme en bestemt måde at bruge sproget på), er placeret lige over hinanden for at illustrere, at de hænger sammen. Ændres det ene, vil det få indflydelse på de to andre.

Eksempler fra undervisningen vil illustrere, hvordan der i værkstedet blev arbejdet med målene. Fokus i beskrivelsen er primært på de sproglige mål, men igen skal det understreges, at der arbejdes integreret med alle fire typer mål, så de gensidigt støtter hinanden. Opdelingen kan forekomme besværlig, men den er nødvendig for at sikre, at eleven udvikler sig i retning af målene på samtlige områder.

Sneglens 1. område - sprog som ledsagelse til handling

Arbejdet sættes i gang - føraktivitet

Charlotte indleder med at skabe en fælles forståelse, ved at tale med eleverne om de opstillede mål, *hvad skal læres, hvorfor og hvordan* skal der arbejdes - hvad er deres opgaver sammen og hver for sig, og hvilke forventninger kan de have til hinanden. Hun opbygger feltet/emnet.

Felt/emne:

Der opbygges fælles forståelse af opgaven

Relation:

Læreren som vidende formidler

Eleverne som bidragydere med egne erfaringer og kunnen indenfor målene.

Måde:

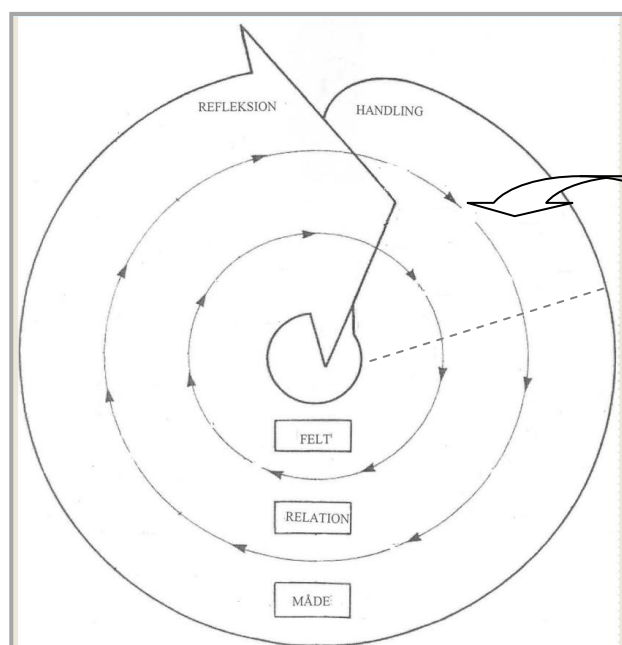
Fælles samtale om målene på tavlen. Hverdags-sprog er fremherskende for at sikre forståelse af opgaven.

Eleverne som aktive observatører - underaktivitet

Herefter får eleverne udleveret en instruktion med tekst og billeder af processen. Hensigten er ikke, at den skal læses på dette tidspunkt, men billederne, og efterhånden som kendskab til ordforrådet udvides, også teksten, kan støtte eleverne i at fastholde proces, ord og handlinger.

At der i forløbet ikke er definerede læse- og skrivemål, begrundes ikke i, at disse ikke anses for at høre til i et kreativt fag. Ofte afsluttes forløb i værkstedet med en forløbsbeskrivelse, men på netop dette hold har læreren vægtet, at eleverne tilegner sig et mundtligt fagsprog.

I stedet for at læse med eleverne *gør og fortæller* Charlotte teksten, hun har rollen som eksperten, der tænker højt, sætter ord på handlinger, redskaber og overvejelser, mens eleverne lytter, iagttager og spørger opklarende. Eleverne *ser* værktøj og teknik samtidig med, at de *hører* og *anvender* ordene og kobler det, de ser sammen med tekstens billeder.

Felt/emne:

Fremgangsmåde - hvordan gør man, og hvad hedder det.

Relation:

Læreren som ekspert, der demonstrerer og sætter ord på handling og redskaber

Eleverne som aktive observatører

Måde:

Fælles aktivitet, hvor læreren undervejs ”oversætter” hverdagsprog med fagudtryk

Eleverne som lærlinge - efteraktivitet

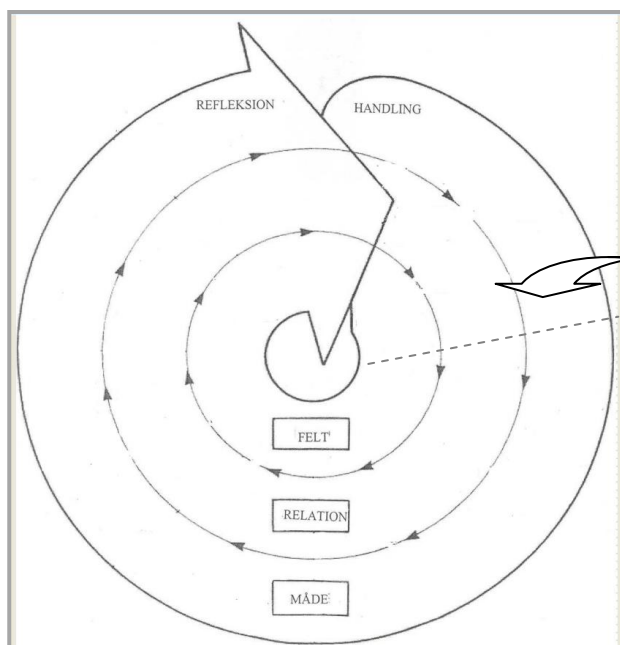
Næste skridt er, at eleverne skal arbejde med at lave prøver på teknikken. Ved at *gøre* får de mulighed for at *erfare* og *sætte ord på*, hvilke redskaber, der egner sig til hvad, hvordan materialet opfører sig, når de arbejder med det, *afprøve* teknik og *anvende* værktøjer på præcist denne teknik og dette materiale.

Der arbejdes fortsat som klasse, da eleverne er i afprøvningsfasen og endnu har behov for at have læreren tæt på, ligesom det øger mulighederne for at stoppe op og samtale om det vanskelige og give fælles instruktion, når det er nødvendigt.

Mikrostilladsering⁹ foregår undervejs ved, at Charlotte anvender fagudtryk, når eleverne spørger med udtryk som ”den blå” og ”den røde”, eller hun opmuntrer til at anvende fagord ved f.eks. at spørge: ”Husker du, hvad den hedder?” eller ”Er der nogen, der kan andre ord for ”den røde?”

Charlotte kunne have udleveret en ordliste med relevante ord, og det kan eleverne have stor gavn af, hvis vel at mærke den følges af aktiviteter, hvor de får mulighed for at anvende ordene på forskellige måder og i forskellige sammenhænge. En ”ordbog” alene giver ikke eleverne mulighed for at gøre ordene til deres egne, det vil resultere i kvantitet - de kender ordene, men har ikke tilstrækkeligt indhold i dem til at gøre dem til del af deres aktive ordforråd.

At bruge tid på at give eleverne mulighed for at *høre, sige, gøre* noget, der er forbundet med ordet, og *se* den genstand det repræsenterer, skaber mentale forestillinger - billeder som styrker både hukommelse og forståelse, så eleverne opnår sikkert kendskab til/kontrol over ordet og gennem fortsat arbejde får givet yderligere kvalitet til det, så det anvendes i de rette sammenhænge.

Felt/emne:

Gøre sig erfaringer med værktøjer, materialer, teknik og fagudtryk

Relation:

Læreren som guide, der samtidig sørger for at inddrage fagsprog i arbejdet

Eleverne som håndværksmæssige og sproglige lærlinge

Måde:

Fælles aktivitet, hvor læreren bl.a. gennem mikrostilladsering i samtalen sikrer, at relevante fagudtryk inddrages i arbejdet – sprog som ledsagelse til handling.

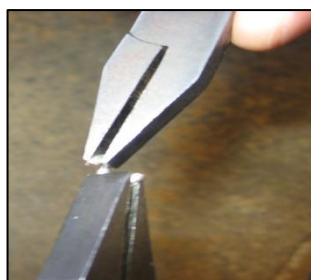
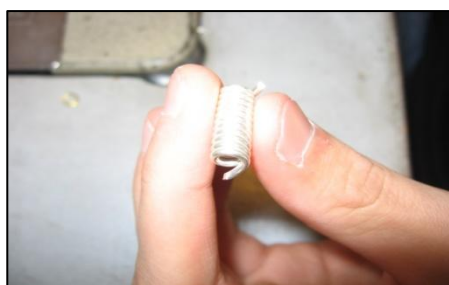
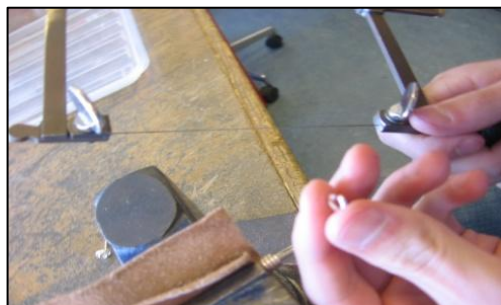
⁹ Mikrostilladsering finder sted mellem lærer og elev, når læreren i samtalen giver eleven tid, skaber rum for sproglig forhandling (”mener du...” eller ”kan det siges...”), eller tilbyder eleven sproglig viden ved at anvende fagsprog og faglige begreber, som eleven kan rette sin opmærksomhed imod og danne sproglige hypoteser på grundlag af.

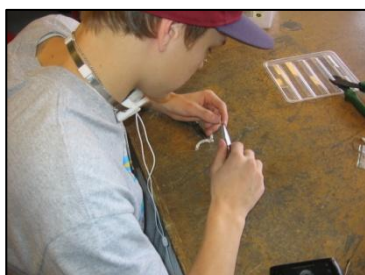
Sneglens 2. Område – sprog som rekonstruktion af handling

Eleverne har gennem den netop afsluttede efteraktivitet tilegnet sig forudsætninger for at arbejde med næste opgave, den fungerer derfor samtidig som føraktivitet for denne.

Eleverne rekonstruerer processen – underaktivitet

Til denne aktivitet anvendes 10 billeder af arbejdsprocessen. Billederne har tidligere hold taget, da de i forbindelse med evaluering fik til opgave at fotografere centrale steder i forløbet. En måde at evaluere på, der giver eleverne et håndgribeligt materiale, som kan støtte dem, når de senere skal anvende teknikken, og som sparer læreren for at bruge tid på selv at opstille og fotografere motiverne.

Eleverne skal i grupper lægge billederne i rigtig rækkefølge, mens de bruger det, de kan se på motiverne som begrundelse for rækkefølgen. Herved sikres, at der i arbejdet er fokus på sprog i forbindelse med proces, teknik og redskaber.

Med denne aktivitet overdrager Charlotte i overensstemmelse med principerne side 11 mere ansvar for opgaveløsning til eleverne, men erstatter den tætte lærerstilladsering med kollektiv stilladsering i grupper. Samtidig frigøres hun til at observere den enkeltes deltagelse, sprogbrug og forståelse af opgaven og/eller forlænge lærerstilladseringen for elever, der endnu ikke er klar til at få udbytte af deltagelse i gruppeaktiviteter.

Gruppearbejdet tilrettelægges så det opfylder følgende væsentlige principper:¹⁰

- *Eleverne skal have klare instruktioner*
- *Løsning af opgaven forudsætter samtale*
- *Der er et konkret, synligt udbytte af aktiviteten*
- *Opgaven er kognitivt passende til eleven*
- *Opgaven integrerer sproglig opmærksomhed med fagligt indhold*
- *Samtlige elever er involverede i arbejdet*
- *Der er tilstrækkelig tid til at løse opgaven*

Hvis disse principper er opfyldte har gruppearbejdsformen ifølge Pauline Gibbons¹¹ følgende væsentlige fordele i forbindelse med tosprogede elevers andetsprogstilegnelse:

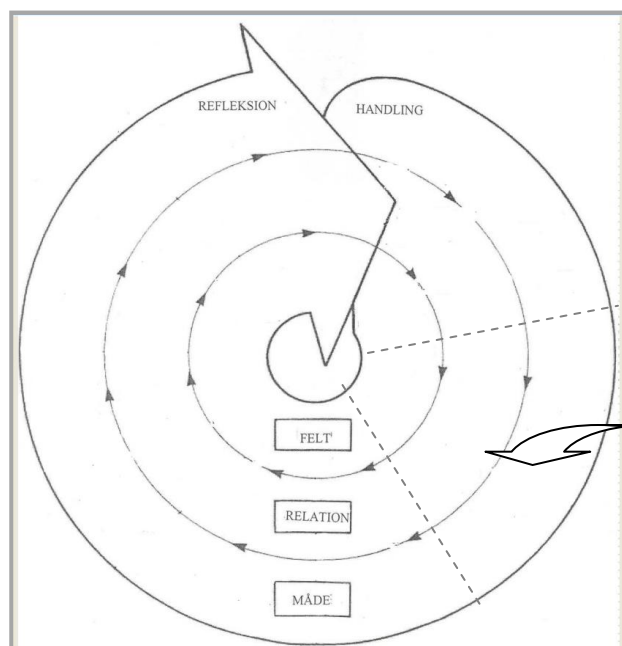
- Eleven hører mere sprog - der er et større input af sprog, hvor ting siges flere gange og på flere måder

¹⁰ Laursen (2005)

¹¹ Gibbons (2002) punkterne er udledt af kapitel 2

- Eleverne producerer mere sprog – der er et større output, og de har selv ansvar for at udtrykke sig klart.
- Sproget anvendes i en kontekst, hvor det meningsfuldt - er knyttet til en arbejdsituation og samtalepartnere.

Under oplægning af billederne repeteres processen samtidig med, at gruppens samlede sproglige kompetencer støtter og kvalificerer den enkeltes sproglige udvikling.

Felt/emne:

Ordforråd og rækkefølge, hvad skal jeg først, dernæst o.s.v.

Relation:

Læreren som observatør, konsulent og sproglig indsparker (mikrostilladsering). Mulig guide ved forlænget stilladsering

Eleverne som vidende ”fagpersoner”

Måde:

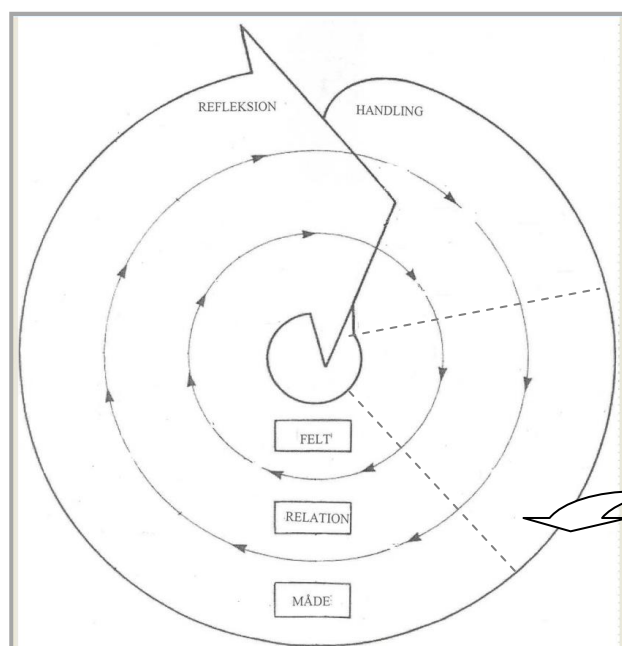
Gruppearbejde med diskussion . Højere grad af anvendelse af fagudtryk.

Fra fælles til individuel konstruktion - efteraktivitet

Eleverne sidder i de samme grupper. De genfortæller på skift arbejdsprocessen ved hjælp af de oplagte billeder. Undervejs har de mulighed for at blive opmærksomme på spændet mellem det, de har behov for at sige, og det de kan sige. Ved at rette opmærksomheden mod måden kammeraterne formulerer sig på, kan de danne sproglige hypoteser, som de gives mulighed for at afprøve, få respons på og evt. revidere, når de selv skal fortælle og give de andre hjælp til at komme videre.

Gennem de foregående aktiviteter har eleverne efterhånden opnået stor sikkerhed i processens rækkefølge og har derfor overskud til at koncentrere sig om at være sprogligt opmærksomme. Derfor er denne aktivitet, en variant af ”Last Word,” velegnet på dette tidspunkt. Den udmærker sig ved at have en stram struktur, der giver den enkelte elev tid til at formulere sig, ro til at lytte, og den kræver, at alle ytrer sig.

Fokus er i denne aktivitet primært på sprog.

Felt/emne:

Sprogarbejde: aktiv lytning, hypotesedannelse og hypoteseafprøvning, give og modtage respons

Relation:

Eleverne som interesserede lyttere og vidende responsgivere.

Eleverne som nogen, der har noget interessant at fortælle.

Måde:

Gruppe og lærer til at støtte og kvalificere måder at bruge sprog på.

Individuel mundtlig rekonstruktion af handling

Sneglens 3. område - dekonstruktion

At eleverne kan bevæge sig fra det kontekstafhængige hverdagsprog til det mere kontekstafhængige fagsprog, er, som omtalt i afsnittet ”sproglige mål,” en afgørende del af at kunne et fag. At vide, hvordan et fag formidles, er nøglen til at arbejde selvstændigt med faget. At opsplitte sproget i enkeltdele er derfor opgaven i sneglens 3. område.

Charlotte har vægtet at have fokus på ordforråd og anvendelse af værktøj, teknik og procesbeskrivelse. Tekstgenren, instruktion inddrages derfor ikke som et eget arbejdsområde, men at kunne følge en instruktion er et eksplicit mål i forløbet. Spørgsmålet er så, om man kan adskille de to ting, og svaret er naturligvis, at det kan man ikke, men undervejs i læreprocessen er underviserens opgave netop at stilladsere eleven, (at bygge et fagligt, sprogligt og psykologisk stillads op omkring den lærende, så h/n bevæger sig ud i zonen for nærmeste udvikling). Nedenstående er derfor en beskrivelse af, hvordan eleverne arbejder med yderligere kvalificering af det produktive ordforråd (det de kan udtrykke) om emnet ved at inddrage læsning. Opgaven er opbygget, således, at produktet har stor lighed med instruktionsgenren, og derved erfarer eleverne, at det, de netop har *hørt, set, gjort* og *diskuteret*, kan omsættes til instruktion.

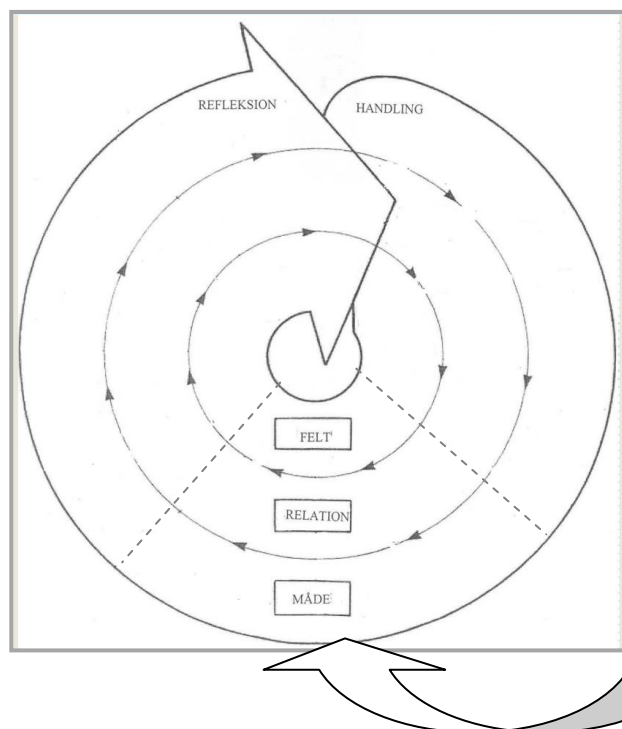
Igen er efteraktiviteten i det foregående, hvor eleverne har arbejdet med styrkelse af ordforråd og proces, føraktivitet i det forløb, de nu skal i gang med.

En gul, en grøn eller en rød - underaktivitet

Eleverne arbejder videre i grupperne fra før, og de oplagte billeder er udgangspunktet for aktiviteten. Til hver gruppe er der i den anden ende af lokalet et sæt gule, grønne og røde kort, hvorpå arbejdsprocessen er beskrevet som ni punkter i en instruktion. Tanken med at lægge kortene adskilt fra grupperne er at sikre dialog om søgestrategier, ”hvad sker der på billedet”, ”hvilke ord skal vi søge efter på kortene” og ”hvilke bogstaver og stavelser kan vi høre i de vanskelige ord.”

Teksten på kortene er differentierede i sværhedsgrad. De grønne er tættest på hverdagsprog og de lettest tilgængelige, både hvad angår omfang og indhold, de gule indeholder mere fagsprog og flere informationer, mens de røde er tættere på fagsprog og mere informationstætte. Den kvalitative forskel på kortene italesættes ikke, det nævnes blot, at der er tre forskellige måder at sige det samme på, og at eleverne skal finde den/de rigtige tekster til billederne.

Vi ruller ringene op	Vi ruller ringene op på opriglermaskinen	Vi ruller ringene op på en dorn i den rigtige størrelse på riglermaskinen
Vi klipper tråden over	Vi klipper tråden over med skævbideren	Vi klipper den forsøvede (FS) kobbertråd over med skævbideren
Vi finder værktøj	Vi finder værktøj – sav, 2 fladtænger og en skruestik	Vi finder værktøj – sav, 2 fladtænger, skruestik, læderstykke, en savklinge og en træpind, der passer til det oprullede stykke
Vi sætter det oprullede i skruestik	Vi sætter det oprullede stykke tråd i en skruestik	Vi sætter det oprullede stykke FS kobber i en skruestik
Vi saver ringene ud	Vi saver ringene ud	Vi saver ringene ud
Vi saver ringene ud	Vi saver ringene ud så lodret som muligt med saven	Vi saver ringene ud så lodret som muligt med saven, uden at save ringene over i to halve
Vi åbner ringene	Vi åbner ringene med fladtængerne	Vi åbner de udsavede ringe med fladtængerne
Vi samler ringene i et mønster	Vi samler ringene i et mønster som vist på tegningerne	Vi samler ringene i et mønster som vist på de tekniske tegninger
Den færdige kæde	Den færdige kæde, dronningekæde	Den færdige kæde, dronningekæde

Felt/emne:

At arbejde med sprogets lyd

At anvende billede, lyd og tekst som søgestrategi

Relation:

Eleverne som ”udforskere” af sammenhængen ord-lyd, billede og tekst

Læreren som evaluerende iagttager/lytter

Måde:

Grupper. Analyse og opdeling af ord i lyd og stavelser for efterfølgende at diskutere syntese og sammenhæng mellem tekst og billede. Formidle iagttagede strategier og sammenhænge til hinanden.

Charlotte blander sig i gruppernes arbejde. Hun koncentrerer sig om at opdage den enkelte elevs fornemmelse for lyd, evne til at danne analyse-syntese, gennemskue anvendte strategier, samarbejdsevner, tilegnelse af relevant ordforråd og forståelse for arbejdsprocessens forløb.

Den viden, der opsamles her vil naturligvis være relevant og værdifuld for samtlige lærere i teamet, da det drejer sig om elevens forudsætninger for og måder at deltage på.

Er gul bedre end grøn, eller er rød bedst – og til hvad - efteraktivitet

Grupperne sidder nu med de oplagte billeder og kort foran sig. Nogen har mange grønne, gule og en enkelt rød, andre har næsten kun gule og andre igen har kunnet vælge mange røde. Alle har kombineret billeder og tekststykker korrekt, og her *kunne* der have været arbejdet med genren instruktion. Som nævnt blev dette undladt af grunde, som det også kan have betydning at prioritere i en given situation.

Efteraktiviteten sigter mod at åbne elevernes øjne for forskellene på indholdet på de farvede kort. Har det betydning for læseren, om der står:

Vi ruller ringene op

eller

Vi ruller ringene op på opriglermaskinen

eller

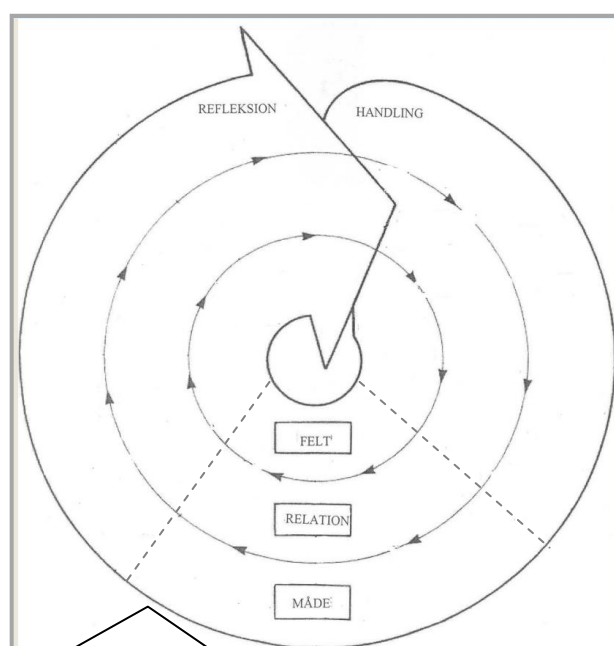
Vi ruller ringene op på opriglermaskinen på en dorn i den rigtige størrelse

Under denne aktivitet arbejder klassen samlet, og Charlotte styrer forløbet. Det er vigtigt, at eleverne guides til at få øje på, hvad der meddeles, og hvad der ikke meddeles – hvor kan modtageren klare sig med teksten og hvor er h/n afhængig af yderligere information.

Felt/emne:
Sproglig opmærksomhed: hvad gør sprog hhv. kontekstafhængig og kontekstuaafhængig.

Relation:
Læreren styrende, stiller de spørgsmål, der får eleverne til at rette opmærksomhed mod de relevante elementer i sproget.
Eleverne: Sprogligt opmærksomme udforskere

Måde:
Klassearbejde om sprog med spørgsmål, undersøgelse og svar..

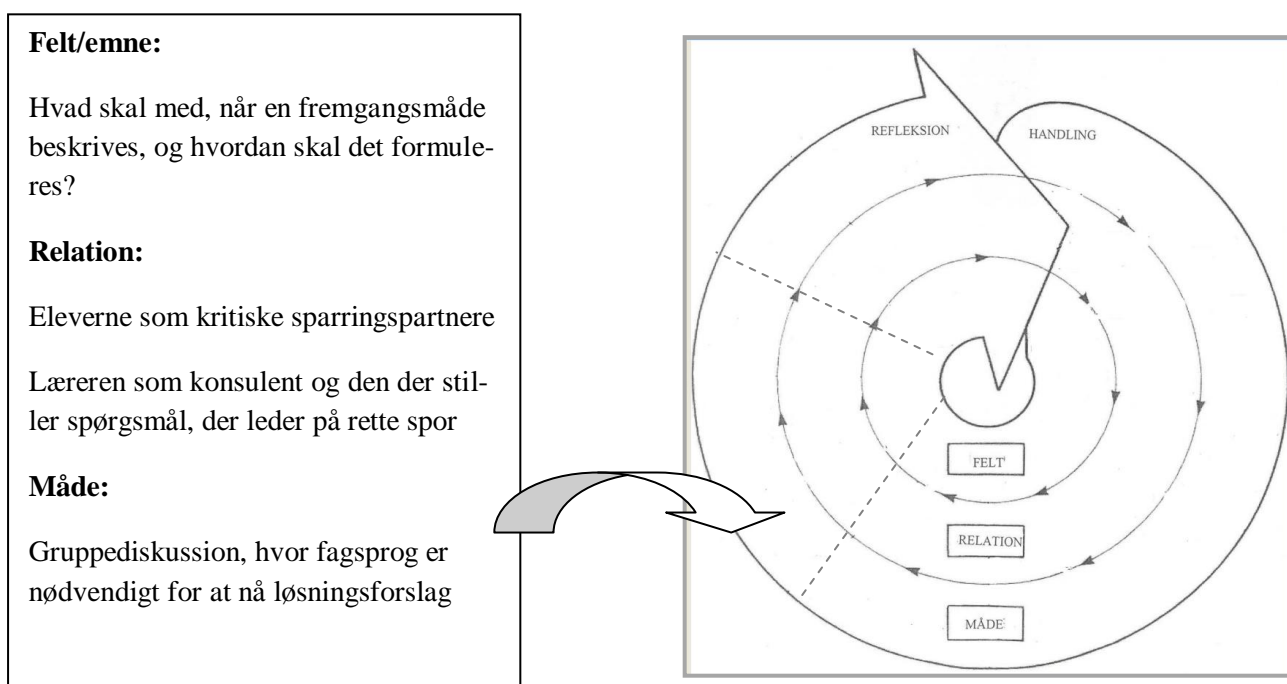
Sneglens 4. område – fælles konstruktion

Dette, sneglens 4 område, skal give eleverne det sidste skub til at kunne og turde bevæge sig ud i opgaven på egen hånd. Undervejs har undervisningen aktiveret flere sanser, anvendt sproget på forskellige måder og knyttet forbindelser mellem sprog, praktisk arbejde og viden i varierede samarbejdsrelationer og med forskellige grader af og former for stilladsering.

Hvad skal med? - føraktivitet

Efter at have talt om de røde, gule og grønne kort får eleverne til opgave i grupper at hjælpe hinanden med at forberede sig på at skrive eller fortælle, hvordan dronningekæde fremstilles. Undervejs kan de anvende de farvede kort som inspiration eller støtte.

Selv om de på dette tidspunkt har været igennem processen flere gange, kræver det stor opmærksomhed at vurdere, om de givne oplysninger er tilstrækkelige. Diskussioner om dette skærper elevernes fokus på, hvad en instruktion skal kunne, samtidig med, at deres sproglige og faglige færdigheder i forbindelse med emnet udfordres, fordi de skal forklare sig om, hvad de gør og hvordan de gør det.

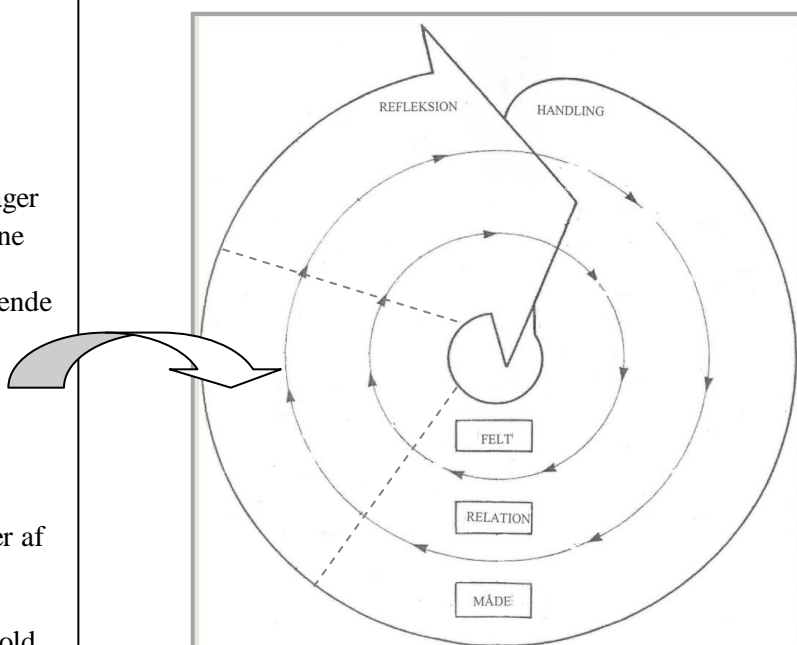

Tid til eftertanke - underaktivitet

Efter at have fået sparring i gruppen er det tid til individuelle overvejelser – ”Hvad vil jeg have med i min beskrivelse? Skal jeg have tegninger eller billeder med? Skal/kan jeg skrive den, eller skal jeg tale med Charlotte om at fortælle den?”

At give eleverne mulighed for at vælge, om produktet skal være skriftligt, mundtligt eller en blanding, giver god mening i denne sammenhæng. En af de tosprogede elever kunne et stykke inde i forløbet ikke formulere sig sammenhængende om arbejdsprocessen mundtligt, fordi hendes dansk som andetsprog endnu ikke slog til, til at formulere sig om noget så komplekst som en fremgangsmåde. For hende gav billeder, tekstkort og hjælp fra Charlotte større mulighed for at udtrykke sig.

<p>Felt/måde:</p> <p>Produkt</p> <p>Relation:</p> <p>Eleven som vidende fagperson, der tager begrundede beslutninger på egne vegne</p> <p>Læreren mikrostilladserer, er udfordrende og kritisk spørger</p> <p>Stilladserer enkeltelever tæt</p> <p>Måde:</p> <p>Elevernes indre dialog om/vurderinger af form og indhold</p> <p>Dialog med læreren om form og indhold</p>
--

Mine ideer – hvad synes du? – efteraktivitet

Denne sidste opgave, inden eleven skal i gang med at fremstille sit produkt, foregår i par. Hver elev fremlægger og begrundet sine produktvalg og får respons af partneren. Endnu engang skal eleverne anvende deres opnåede sproglige og faglige kunnen i en ny sammenhæng. At beskrive en fremgangsmåde klart og entydigt er en udfordring, også for elever, der kan gøre det på deres modersmål. At formulere sig om og begrunde sine overvejelser om, hvordan beskrivelsen skal videregives, er en endnu større udfordring.

Dette blot som en sidebemærkning, da målet med denne aktivitet hovedsageligt er, at eleverne får yderligere ideer til og kritik på deres tanker, så de er klar til at fremstille deres produkt.

Felt/emne:

Afklare produktindhold og form

Relation:

Eleverne som:

1. åbne fortællere
2. vidende og kritiske sparringspartnere

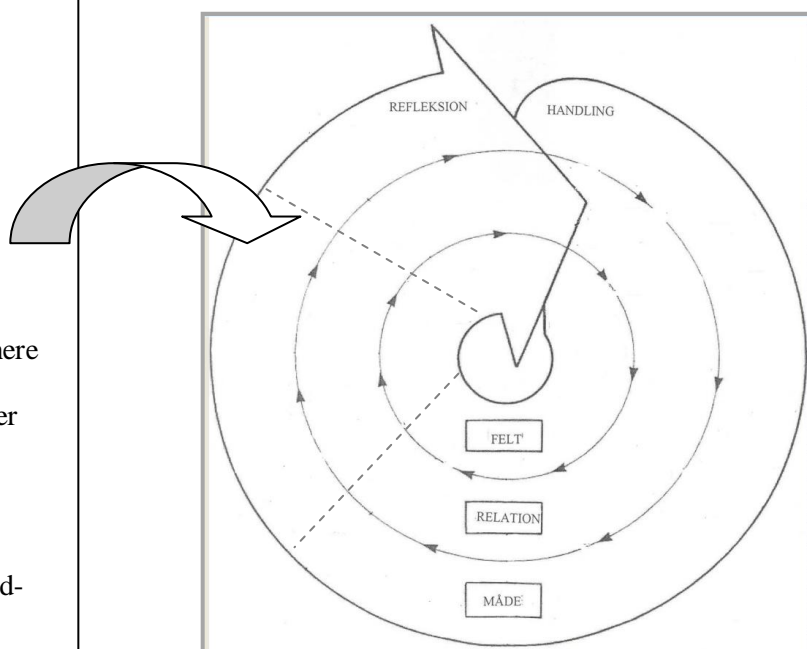
Læreren stilladserer enkeltelever og er sparringspartner for dem

Måde:

Fremlægge tanker og ideer om formidling af fagligt indhold

Give og modtage faglig respons

Hovedsageligt fagsprog

Sneglens 5. område - konstruktion

Som nævnt er der ikke opstillet læse- og skrivemål for arbejdet. At stille eleverne overfor denne afsluttende opgave har følgende formål:

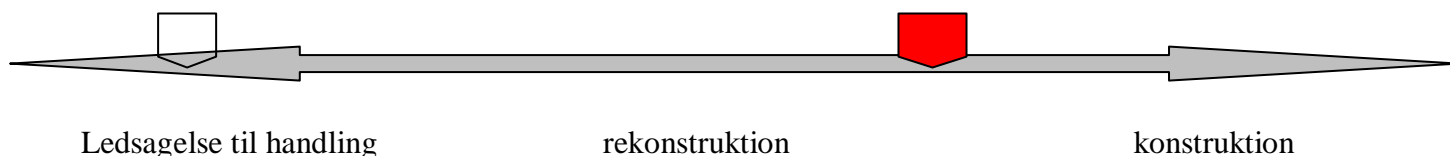
- at skærpe elevernes opmærksomhed på, hvad fagsprog kan, som hverdagsprog ikke kan
- at sætte eleverne i en situation, hvor de er nødt til at overveje deres måde at bruge sprog på
- at give eleverne mulighed for at opdage egne fremskridt ved selvstændigt at repetere fagudtryk og proces.

Med støtte i billeder og tekstkort kunne den tosprogede elev, der havde svært ved at gengive processen, give mundtligt udtryk for sin viden på en sammenhængende, forståelig måde, der viste, at de faglige og praktisk – manuelle mål var nået og, at hun også havde tilegnet sig meget fagsprog.

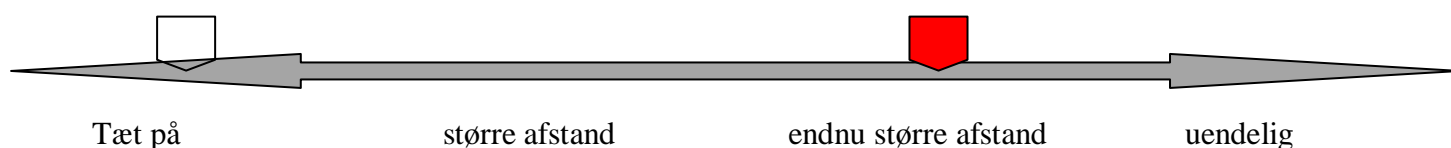
I stedet for at markere, hvor eleverne befinder sig i sneglen efter denne sidste aktivitet, illustrerer pilene på det sproglige kontinuum den sproglige udvikling, eleverne har gennemgået undervejs.

De hvide markeringer til venstre viser udgangspunktet, de røde måden eleverne, med variationer, bruger sproget på i den afsluttende aktivitet. At flytte den røde pil helt ud til højre vil kræve, at der arbejdes med instruktion som tekstgenre, at eleverne kan afkode og producere genren, uanset om den organiseres som en handlingsrækkefølge med anvendelse af processer i bydeform, eller en materialerækkefølge med processer i passivform.

Måde at bruge sprog på:

Afstand i rum mellem samtalepartnere:

Afstand i tid fra begivenheden:

Var det virkelig umagen værd?

Papir er taknemmeligt, det er let at placere pile på et kontinuum og lade dem tælle som argument for en bestemt metode uden, at der nødvendigvis er substans i påstanden. Deltagernes udsagn, derimod, kan tillægges betydelig større vægt. Derfor skal de også have det sidste ord her.

Elev 1: Det var en sjov måde at gøre det på.

Elev 2: Det er en god måde, når man skal lære et fag.

Læreren: Eleverne har fået sat flere præcise ord på værktøjer, end når jeg plejer at rette til skruestik, hver gang de siger den blå, og materialerne kan jo bruges til andre slags opgaver også.

Hvorfor al den opmærksomhed på sprog?

Underviserens vigtigste opgave er at sikre, at den enkelte gives optimale muligheder for at udnytte sine livschancer, hvilket i høj grad handler om muligheder for uddannelsesvalg. Skal eleverne senere kunne håndtere de personlige og uddannelsesmæssige udfordringer, de vil møde, er det essentielt, at undervisningen, både på grundskoleniveau og i ungdomsuddannelserne, tilrettelægges med henblik på at styrke den enkeltes faglige, personlige og sociale kompetencer. At gøre dette indebærer bl.a., at eleven gennem individuelle mål gives mulighed for at nå de fælles mål ved at arbejde ud fra egne forudsætninger, så h/n ikke mister fodfæste undervejs.

En del af denne proces består i, at eleverne selvstændigt og kompetent bliver i stand til både at læse og producere de genrer, de møder. At de tilegner sig viden om, hvordan sprog skaber betydning, at forskellige tekstgenrer (forstået som både skriftligt og mundtligt sprog) skabes af bestemte måder at bruge sprog på.

For de fleste elever sker dette ikke af sig selv, derfor er det af afgørende betydning, at der i al undervisning arbejdes integreret med sprog og fag. I det beskrevne forløb har eleverne taget nogle skridt på vejen, men for senere at klare sig i en erhvervsuddannelse, er det vigtigt, at undervisningen også inddrager tekstarbejde med fokus på, hvordan instruktionsgenren skabes, hvilke sproglige greb, der tages i anvendelse for at guide læseren igennem en fremstillingsproces.

Instruktioner er ud over mange fagudtryk og førfaglige ord, kendetegnede ved at være præcise og kortfattede, så modtageren hurtigt og ubesværet kan bevæge sig mellem instruktion og handling. Det er netop denne egenskab ved genren, der på en gang gør den både velegnet til at tjene sit formål og vanskelig at håndtere. Jo mere kortfattet en tekst er, jo mere kompakt vil sproget være og jo flere ”mellemregninger” skal eleven være i stand til selv at pakke ud, for at kunne bruge sin viden, eller opdage hvad h/n ikke ved.

Litteratur

Derewianka, B. (2011) : A curriculum cycle for learning genres. I: Red: A. Lövstedt, *Language, Literacy and learning*. Fem artikler från Språkforskningsinstitutets konferens I Stockholm 14.-16. maj 2009. Stockholms Stad, Utbildningsförvaltningen

Gibbons, P (2002.): *Stärk språket stärk lärendet: Språk- och kundskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Stockholm, Hallgren & Fallgren Studieförlag AB

Holm, L & Lauersen, H.P. (2005): *Andetsprogsdidaktik*. Dansk lærerforeningens Forlag A/S 2004

Lauersen, H. P. (2005): *Dansk som andetsprog i relation til danskfaget*. København